

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

הפיטורים בהיי־טק - משבר, או מכה קלה בכנף?

דפנה אבירם־ניצן | רועי קנת פורטל

גל פיטורי העובדים מענף ההיי־טק שנרשם בחודשים האחרונים העלה את השאלה אם מדובר במשבר או רק בתיקון של העלויות החדות שמהן נהנה הענף בתקופת ההתאוששות ממשבר הקורונה. כדי לענות על שאלה זו, בחנו את נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בפרספקטיבה רחבה יותר של עשור לאחור.¹

במהלך העשור החולף זינק מספר משרות השכיר בענף בכ־40% (תרשים 1), כאשר בשמונה השנים שקדמו לקורונה (ינואר 2012 עד ינואר 2020) עמד קצב גידול העובדים בענף על 2.4% בממוצע לשנה, והוא זינק לכ־10% בממוצע לשנה בשנתיים החולפות שבין מאי 2020 למאי 2022 (הנתון המינהלי העדכני ביותר) – במהלך גל הפיטורים.

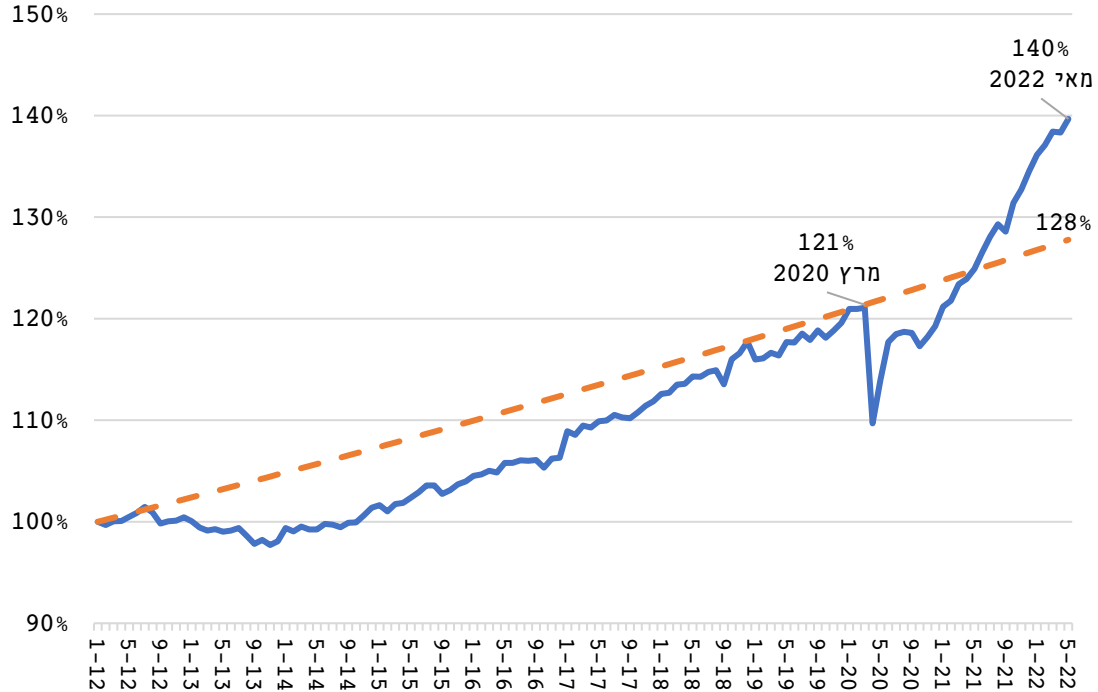
קצב גידול של 10% בשנה במצבת העובדים הוא ללא ספק חריג, אפילו במונחי ענף ההיי־טק. נכון שהיה כאן גם אלמנט של תיקון לאחר הפיטורים של משבר הקורונה, אבל נראה שההאצה של הגידול במספר השכירים בענף נמשכה גם במהלך השנה האחרונה (גידול חד של 12% במאי 22 לעומת מאי 21), ולפי אינדיקציות ראשוניות נמשך גם בחודש יוני (לפי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס).

העובדה שלמרות פיטורי העובדים בחודשים האחרונים מצבת העובדים בענף המשיכה לגדול מעידה על כך שהעובדים שפוטרו מהר מאוד מצאו מקום עבודה חלופי בחברה אחרת בענף ההיי־טק. תמונת מצב זו מתיישבת גם עם המחסור החמור בעובדים מקצועיים בענף ששורר זה תקופה ארוכה (שעליו נרחיב בהמשך).

¹ ענפי ההיי־טק לפי הגדרת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: ייצור תרופות (21), ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי (26), ייצור כלי תחבורה והובלה (30), שירותי תקשורת (61), תכנות וייעוץ בתחום המחשבים (62), שירותי מידע (63) ומחקר מדעי ופיתוח (72).

תרשים 1

שיעורי שינוי מצטברים במספר השכירים בענפי היי־טק, ינואר 2012 = 100%

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

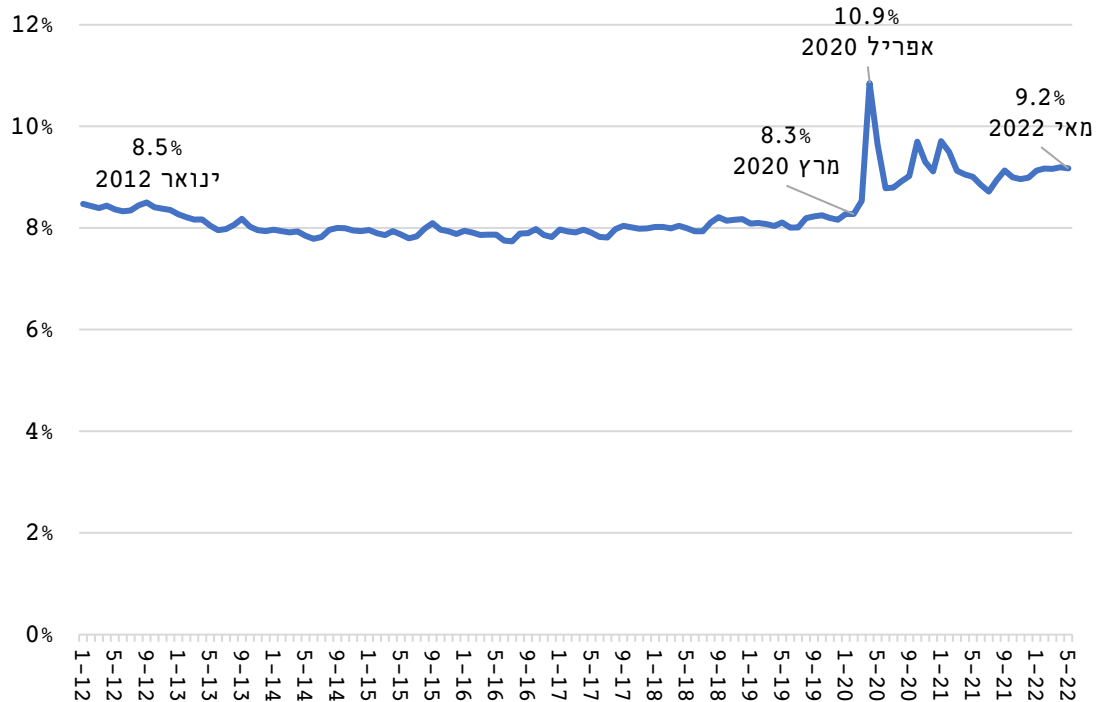
בכתום מקווקו = קו המגמה של קצב הגידול טרום המשבר (2.4% בשנה)

עוד עולה מהנתונים שהפגיעה בענף במהלך משבר הקורונה הייתה מתונה יחסית ליתר ענפי המשק: כך, בעוד שעם פרוץ משבר הקורונה, באפריל 2020, פוטרו מהענף בחודש אחד כ-9% מהעובדים (שהם כ-31 אלף עובדים), הרי שבהדרגה עד ינואר 2021 חזר מספר השכירים בענף לקדמותו, ומאז כאמור נמשך הגידול בשכירים, גם במהלך גל הפיטורים האחרון. חיזוק נוסף לכך שהפגיעה במצבת העובדים בענפי היי־טק במהלך משבר הקורונה הייתה מתונה יחסית ניתן ללמוד מהתפתחות משקל הענף בסך השכירים במשק (תרשים 2). עם פרוץ המשבר זינק משקל השכירים בענף - מ-8.2% ערב המשבר ל-10.9% בעיצומו; הזינוק הזמני במשקל הענף עם פרוץ משבר הקורונה משקף את חוסנו היחסי של הענף, אשר פיטר בשיעור מתון בהשוואה ליתר המשק.

בסך הכול, בנטרול השפעת משבר הקורונה, ניתן לראות (תרשים 2) המשך של מגמת העלייה במשקל הענף בתעסוקה מ-8.3% ערב המשבר ל-9.2% כיום (נתון מאי 2022).

תרשים 2

שיעור השכירים בענפי ההיי־טק מסך השכירים, באחוזים

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

המשך מגמת הגידול במספר השכירים בענפי ההיי־טק מתיישבת גם עם נתוני פורטל היזמות Laststart, המבוססים על דיווחי החברות ופרסומים בעיתונות. לפי נתונים אלו, מאז אפריל ועד יולי השנה פוטרו מענף ההיי־טק (בעיקר חברות הזנק - סטארט־אפים) כ־3,000 עובדים,² המהווים כ־10% מסך העובדים בחברות הזנק, שהעסיקו בשנת 2019 כ־27 אלף עובדים.³ אומנם מדובר במשבר חריף עבור חברות ההזנק, אך משקלן בסך השכירים בענפי ההיי־טק נאמד בכ־10% (תרשים 3), ומכאן שגם השפעתן על סך השכירים בתחום ההיי־טק היא מתונה (סביב ה־1%), ושיעור המפוטרים מכלל המשק הוא ככל הנראה זניח.

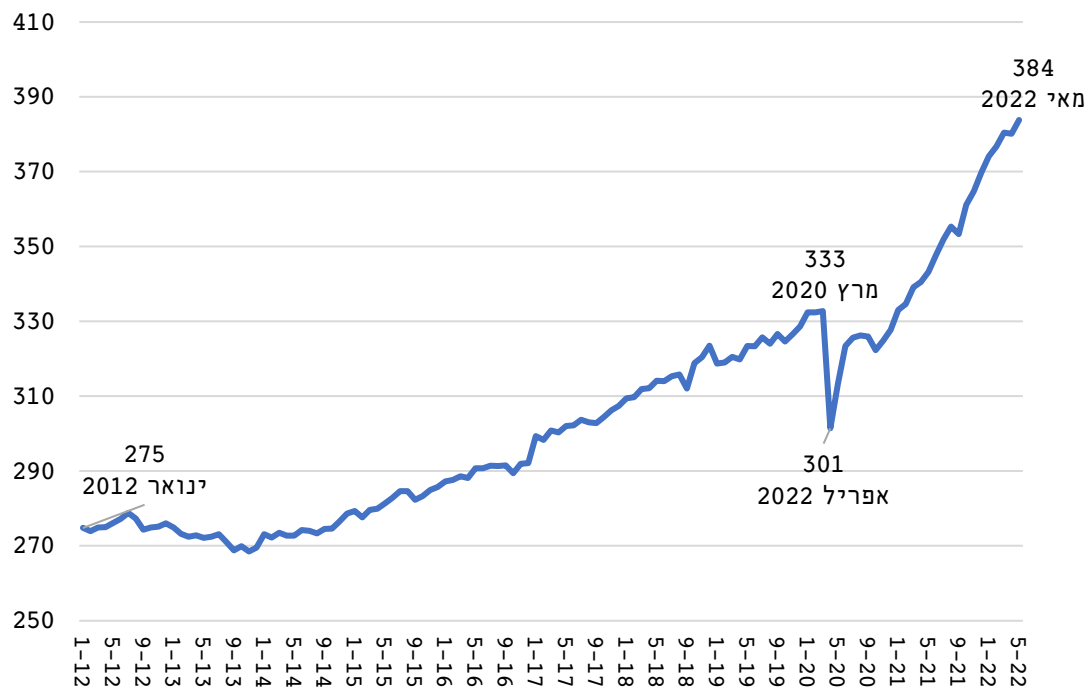
בנוסף, חלק גדול מהעובדים שפוטרו מחברות ההזנק הם מתכנתים ומהנדסים, שהם בין המקצועות המבוקשים ביותר במשק. לפיכך סביר ביותר שמפוטרי החודשים האחרונים נקלטו במהירות בחברות אחרות בענף. מגמה זו לא בהכרח שלילית, שכן סביר שפיטורי העובדים מחברות ההזנק הקלו במעט את המחסור החמור בעובדים מקצועיים לתחומי ההנדסה והתכנות.

² ראו למשל הערכת אתר "לסטארטאפ" על בסיס דיווחים בתקשורת כי בין אפריל ליולי פוטרו מעבודתם כ־3,000 עובדים בחברות הזנק, בגלל שילוב בין גלי פיטורים וסגירת חברות. www.laststart.co.il/layoffs

³ הערכה לשנת 2019 על בסיס נתוני סקר המו"פ העסקי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מצוטט מתוך "הערכת ההשלכות של הירידות בשוקי ההון על יציבות מגזר ההיי־טק הישראלי", בנק ישראל, 8.8.22

תרשים 3

התפתחות מספר השכירים בענפי ההיי־טק, באלפים

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

על רקע מגמות אלו - נראה שגל הפיטורים, שהחל בקיץ 2022, הוא לא יותר מתיקון צפוי, סביר והגיוני לכך שחברות בענף ככל הנראה גייסו עובדים מעבר ליכולת הצמיחה שלהן, כל עוד המצב בשווקים היה נוח ביותר לגיוס כספים.

מרגע שהשתנתה התמונה בשוקי ההון, נכנסו החברות בענף לבחינה מחודשת ולהתנהלות זהירה בכל הנוגע לגיוסי כוח אדם, בעיקר חברות ההזנק, שמקורות המימון שלהן מושפעים באופן ישיר מהמצב בשוק ההון ומהלך הרוח בקרב המשקיעים בקרנות ה־VC. מצב זה הוביל בחלק מהחברות לפיטורי עובדים, ובחלקן להקפאת גיוסים, אולם מהנתונים עולה שבבד בבד היו לא מעט חברות שניצלו את המצב כדי לגייס את העובדים שנפלטו.

נדגיש כי אף שטרם פורסמו נתוני למ"ס לגבי חודשי הקיץ של 2022 (עת התעצם גל פיטורי העובדים מהענף), סביר להניח שלמרות פיטורי העובדים, נשאר גם היום מספר השכירים בענף גבוה בהרבה בהשוואה לקו המגמה ששרר בענף טרום־קורונה, עת קצב הגיוסים לענף עמד על כ־2.4% בשנה.

חיזוק להשערה זו ניתן לקבל מנתוני המשרות הפנויות במקצועות המבוקשים בענף:

ערב משבר הקורונה היו במשק כ־13 אלף משרות פנויות במקצועות ההיי־טק, שהיוו כ־13% מכלל המשרות הפנויות, מעל חלקם בשוק העבודה.⁵ קרי, כבר אז היה מדובר במקצועות בביקוש גבוה שהמעסיקים בענף התקשו לאייש לאורך זמן.

אם המגמה שאפיינה את המשרות הפנויות בהיי־טק לפני פרוץ משבר הקורונה הייתה נמשכת, היינו מצפים כי נכון ליולי 2022 יהיו במשק כ־15 אלף משרות פנויות במקצועות אלה (ראו קו מגמה בתרשים 4).

בפועל, היו ביולי 2022 כ־19.4 אלף משרות פנויות במקצועות ההיי־טק, שהיוו כ־13% מהמשרות הפנויות. כלומר, הביקוש למקצועות ההיי־טק (שבא לידי ביטוי במספר המשרות הפנויות בתחום) עלה בחדות עד ל־15% מהמשרות הפנויות באפריל 2022, ולאחר מכן ירד חזרה ל־13% מהמשרות עד יולי.

ביטוי לגל הפיטורים הנוכחי, שהחל כאמור בסביבות חודש מאי 2022, ניתן לראות בנתונים, כאשר מספר המשרות הפנויות במקצועות ההיי־טק ירד מכ־23.5 אלף משרות באפריל 2022 לכ־19.4 אלף משרות ביולי 2022, ירידה של כ־4,000 במספר המשרות הפנויות לענף.

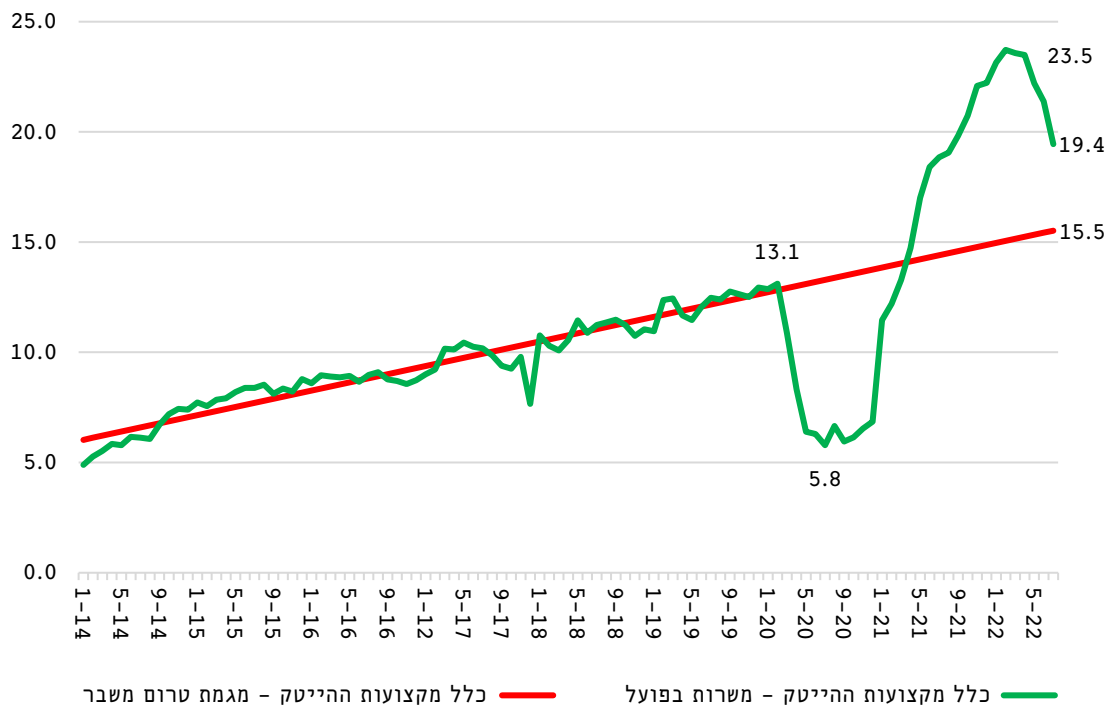
עיקר הירידה במשרות הפנויות נרשמה דווקא במקצועות הליבה - המתכנתים, בעוד ביתר מקצועות ההיי־טק (כמו מנתחי מערכות, הנדסאים והנדסאים ו־QA) לא חל בשנה האחרונה צמצום משמעותי במספר המשרות הפנויות, נתון המשקף את הביקוש לעובדים בתחום (תרשים 5).

אולם גם לאחר הירידה במספר המשרות הפנויות לתחומי ההיי־טק בחודש יולי (ירידה שסביר שנמשכה גם באוגוסט, אך טרם פורסמו הנתונים) מדובר ברמת ביקושים גבוהה מהצפוי ביחס למגמת טרום המשבר לאנשי מקצוע בתחומי ההיי־טק. רמת ביקושים זו משקפת את המחסור החמור באנשי מקצוע בתחום, מחסור שלהערכתנו לא נפתר, אלא הוקל במקצת הודות לגל הפיטורים הנוכחי.

⁴ ראו נספח לפירוט המשרות הפנויות במקצועות ההיי־טק.

תרשים 4

משרות פנויות במקצועות ההייטק - מגמה מול מספר משרות מבוקשות בפועל

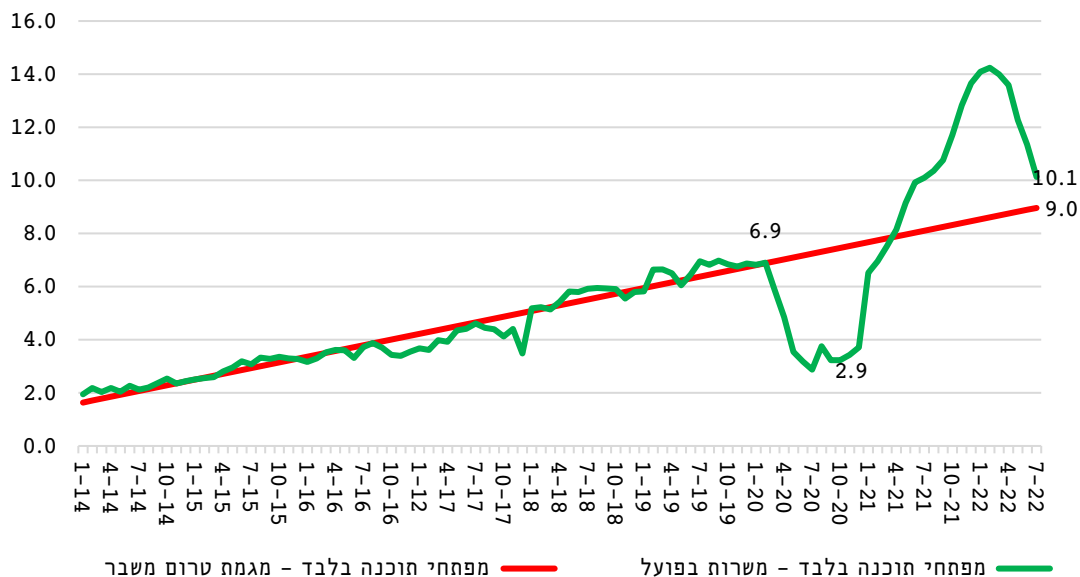

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

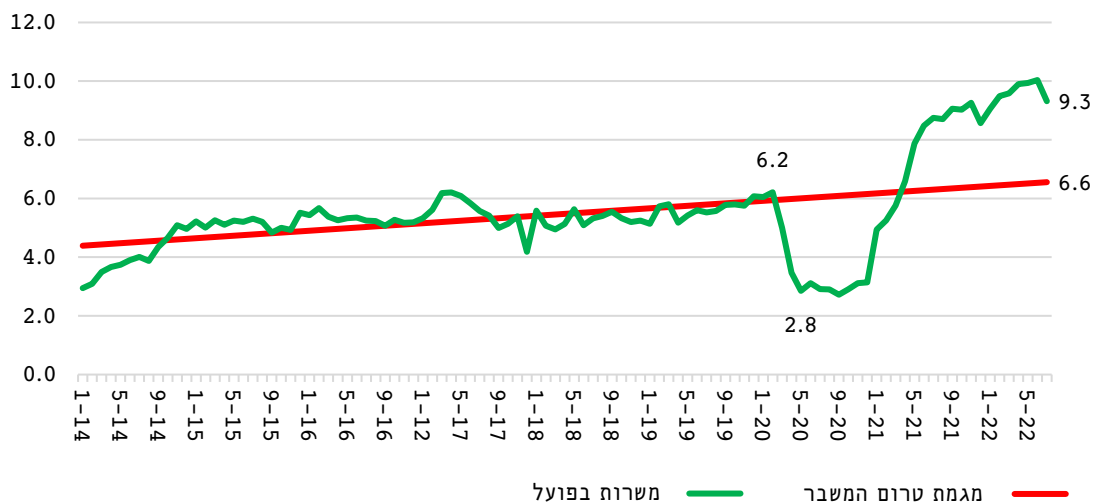
לפיכך סביר להניח שפיטורי העובדים אפיינו חברות מסויימות בענף, אשר קלטו מעבר לכומר הצמיחה הריאלי שלהן. לא מן הנמנע שגל פיטורים זה הוא תהליך בריא לענף, שכן הוא מאפשר לחברות רבות, שעד כה התקשו מאוד לקלוט אנשי מקצוע לתחום, לקלוט אותם כעת בשכר שמשקף יותר את ביצועי הפירמה ויכולותיה. חיזוק להנחה זו ניתן ללמוד מכך שמספר השכירים בענף לא ירד; לפיכך ייתכן שמדובר במעבר של עובדים שפוטרו לחברות אחרות בענף, וכי מגמת הגידול בתעסוקה בענפי ההייטק תימשך, תוך התכנסות לשיעורי גידול סבירים יותר, שיתאימו יותר למגמות הריאליזם של הענף.

תרשים 5

משרות פנויות במקצועות ההיי־טק - בהפרדה בין מתכנתים ושאר המקצועות

משרות פנויות לשאר מקצועות ההייטק (מנתחי מערכות, QA, מהנדסים והנדסאים) - מגמה מול מספר משרות מבוקשות בפועל

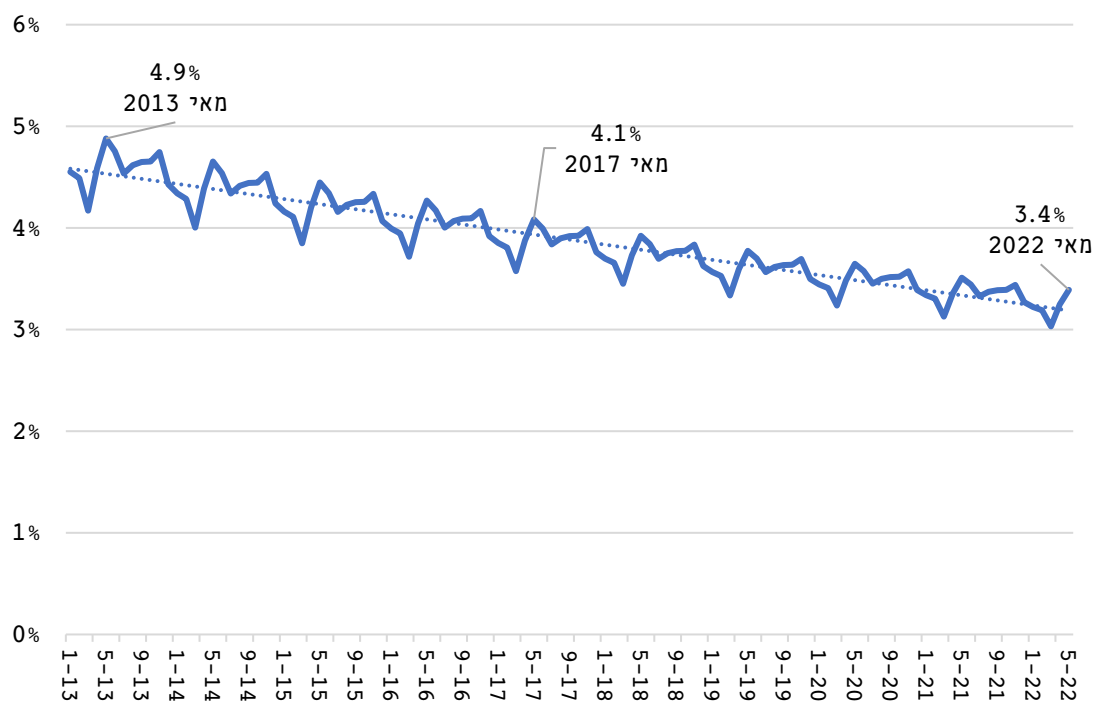
מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מנגד, כשבוחנים את מגמות השכר של עובדי ההייטק השכירים, מסתמנת לאורך העשור החולף מגמת האטה עקבית בקצב עליית השכר הנומינלי (תרשים 6). מקצב שנתי של כמעט 5% במאי 2013, לקצב

של כ־4% במאי 2017 ועד לכ־3.5% בשנה. הדבר משקף ככל הנראה מיצוי הדרגתי של יכולת ענפי ההיי־טק להעלות את השכר, שהגיע במאי 2022 למעל לפי 2 מהשכר הממוצע במשק.

חרשים 6

שיעורי שינוי שנתיים בשכר הנומינלי בענפי ההיי־טק, כל חודש לעומת קודמו

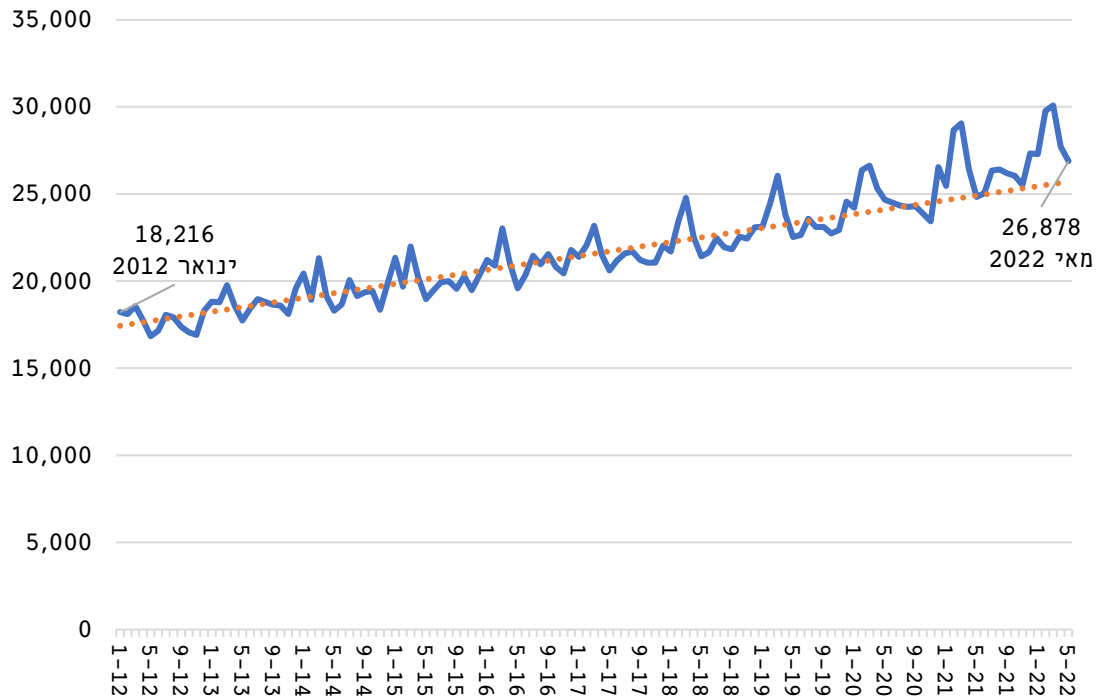

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

חשוב לזכור שנתוני השכר הם נתונים תנודתיים ומשתנים מחודש לחודש בהתאם למספר ימי העבודה, חופשות וחגים, חודשי בונוס שנתי, מתנות לחג ועוד (תרשים 7). לפיכך אין לבחון את המגמה מדי חודש, ויש לבחון את מגמות השכר כפי שנעשה בתרשים 6, לעומת התקופה המקבילה אשתקד (זאת בהיעדר נתון מנוכה עונתיות). עם זאת, ולמרות התנודתיות החודשית, ניתן לומר כי על אף ההאטה בקצב עליית השכר הממוצע בענף ההיי־טק, השכר ממשיך לאורך זמן לעלות, בלי סימן להאטה חריגה בחודשים האחרונים.

חרשים 7

שכר חודשי נומינלי בענפי ההיי־טק

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לסיכום, ניתן לומר ברמת ודאות גבוהה למדיי כי לא מדובר במשבר בענף ההיי־טק הישראלי, אלא יותר בתיקון לאחר גיוסי שיא לענף או התרחבות יתר של מצבת העובדים, וזאת בעיקר בקרב חברות ההזנק. העובדה שבסך הכול מצבת השכירים בענף ממשיכה לגדול מחזקת את ההשערה שהעובדים שפוטרו נקלטו במהירות בחברות אחרות בענף. יתר על כן, לא מן הנמנע שפיטורי העובדים מהענף בחודשים האחרונים, ולצידם ריסון עליות השכר, תורמים לצמיחת יתר החברות בענף, שהתמודדו עם מחסור חמור באנשי מקצוע והתקשו להתמודד עם רמות השכר שהציעו חברות ההזנק. מחסור חמור זה בעובדים מקצועיים בתחומי התכנות, ההנדסה והטכנולוגיה מהווה חסם משמעותי לצמיחת הענף והמשק כולו.

נספח: הגדרות

הגדרת היי-טק לפי ענף

קוד ענף	תיאור ענף
21	ייצור תרופות כולל תרופות הומאופתיות
26	ייצור מחשבים מכשור אלקטרוני ואופטי
30	ייצור כלי תחבורה והובלה אחרים
61	שירותי תקשורת
62	תכנות וייעוץ בתחום המחשבים ושירותים אחרים
63	שירותי מידע
72	מחקר מדעי ופיתוח

הגדרת משלחי יד טכנולוגיים \ משלחי יד היי-טק

קוד משלח יד	תיאור משלח יד
1330	מנהלי שירותים בענפי טכנולוגיות המידע
2144	מהנדסי מכונות
2151	מהנדסי חשמל
2152	מהנדסי אלקטרוניקה
2153	מהנדסי מערכות תקשורת
2511	מנתחי מערכות
2512	מפתחי תכנה
2514	מתכנתי יישומים
2519	מנתח הבטחת איכות - QA
2522	מנהלי מערכות
3113	הנדסאי חשמל וטכנאי הנדסת חשמל
3114	הנדסאי אלקטרוניקה וטכנאי הנדסת אלקטרוניקה
3119	הנדסאי וטכנאי מדעי הפיזיקה וההנדסה - לא נזכר במקום אחר
3512	הנדסאי וטכנאי תמיכה במשתמשים בענפי טכנולוגיות המידע
3513	הנדסאי וטכנאי רשתות ומערכות מחשבים